

**SOROS FOUNDATION-MOLDOVA
PUBLIC POLICY FELLOWSHIP**

CONSTANTIN BOROSAN
Cercetător în domeniul energiei

SINTEZĂ DE
POLITICI

**SECURITATEA ENERGETICĂ
A REPUBLICII MOLDOVA ÎN
CONTEXTUL FUNCȚIONĂRII
PIEȚEI CONCURENȚIALE**

CHIȘINĂU 2020

Autor:

Constantin BOROSAN

Mentor:

Prof. univ., dr. hab. Valentin ARION

© **Fundația Soros-Moldova**, 2019

str. Bulgara, nr. 32, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2001,

Telefon: +373 22 274 480, +373 22 270 031, Fax: +373 22 270 507,

E-mail: foundation@soros.md

Dreptul de autor asupra acestui studiu aparține în egală măsură autorului, precum și Fundației Soros-Moldova. Autorul oferă Fundației Soros-Moldova dreptul de a edita și difuza studiul fără niciun fel de restricții.

Această sinteză de politici a fost realizată în baza studiului de politici publice „Securitatea energetică a Republicii Moldova în contextul funcționării pieței concurențiale”, elaborat de autor în cadrul Programului de Burse în domeniul Politicilor Publice, cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova. Opiniile exprimate în acest studiu aparțin autorului și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Soros-Moldova.

Introducere

Republica Moldova nu are resurse energetice fosile proprii, cu excepția unor cantități neînsemnate de zăcăminte de petrol și gaze naturale amplasate în sudul țării, fiind astfel puternic dependentă de resursele energetice provenite din import. Nivelul actual de valorificare a potențialului surselor de energie regenerabilă nu acoperă necesarul de consum. Cea mai utilizată resursă regenerabilă la momentul actual este biomasa, care contribuie cu peste ¼ la balanța energetică a țării.

În scopul asigurării alimentării fiabile a consumatorilor cu energie, participanții la piața energiei sunt nevoiți să achiziționeze resurse energetice din import. În virtutea realităților istorice s-a întâmplat astfel încât, cea mai mare sursă de generare a energiei electrice – Centrala Termoelectrică Moldovenească, a cărei putere nominală este de 2520 MW, ar fi suficientă pentru acoperirea sarcinii electrice a întregii țări, să fie amplasată pe malul stâng al râului Nistru, teritoriu aflat la momentul actual în afara controlului autorităților constituționale ale Republicii Moldova.

Pe parcursul anilor, singura sursă de aprovizionare cu gaze naturale rămâne a fi societatea pe acțiuni de tip deschis SAP „Gazprom”, iar energia electrică este importată din Ucraina sau achiziționată de la CTE Moldovenească, care aparține companiei ruse SAD „Inter RAO UES”. CTE Moldovenească consumă gaze naturale de la SRL „Tiraspoltransgaz”, companie fiică a SA „Moldovagaz”.

Achiziția energiei electrice de la CTE Moldovenească amplasată pe malul stâng al Nistrului a condus la formarea unei datorii enorme pentru gazele naturale în valoare de circa 7 mlrd. USD și care este în continuă creștere. Această datorie pune în pericol securitatea energetică a țării.

Soluții și recomandări

1. Încetarea acumulării datoriilor la gazele naturale

Acumularea datoriilor de către SA „Moldovagaz” pentru gazele naturale consumate pe teritoriul din partea stângă a râului Nistru este determinată de achiziția energiei electrice de la centrala electrică CTE Moldovenească, care a fost achiziționată în ultimii ani prin intermediul companiei de stat SA „Energocom” (Figura 1).

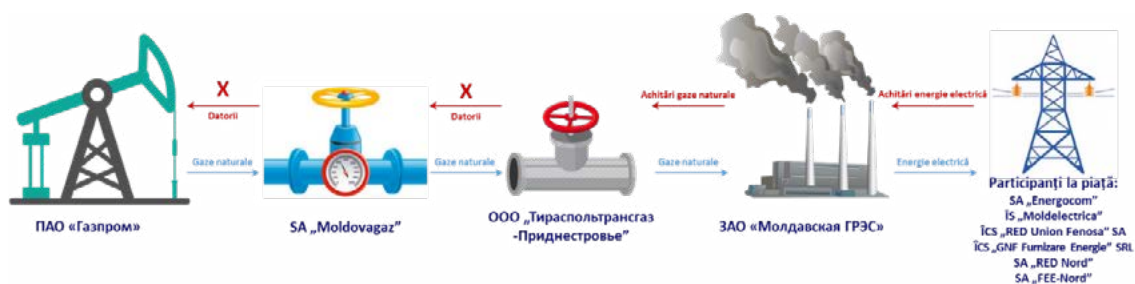

Figura 1. Schema de acumulare a datoriilor pentru gazele naturale de către SA „Moldovagaz”

CTE Moldovenească deține un avantaj competitiv enorm în fața altor ofertanți care participă la piața energiei electrice din Republica Moldova, și anume faptul că tariful la gazele naturale consumate de către această centrală electrică este considerabil mai mic comparativ cu sursele de generare de pe malul drept al râului Nistru sau din Ucraina (Figura 2).

Recomandări

- Aprobarea de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a Instrucțiunilor pentru achiziționarea energiei electrice, care să poarte caracter obligatoriu pentru participanții la piața energiei electrice.
- Monitorizarea procedurii de achiziționarea a energiei electrice de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, pentru asigurarea principiului eficienței maxime la cheltuieli minime în stabilirea tarifelor reglementate pentru serviciul de transport și de distribuție a energiei electrice, precum și pentru asigurarea că furnizorii serviciului universal și de ultimă opțiune procură energie electrică la cel mai mic preț posibil.
- Asigurarea transparenței în procesul de achiziție a electricității de către operatorii de rețea și furnizorii reglementați prin publicarea prețurilor de achiziție a electricității pe piața angro.
- Pentru identificarea ofertelor pe piața contractelor bilaterale participanții la piața ener-

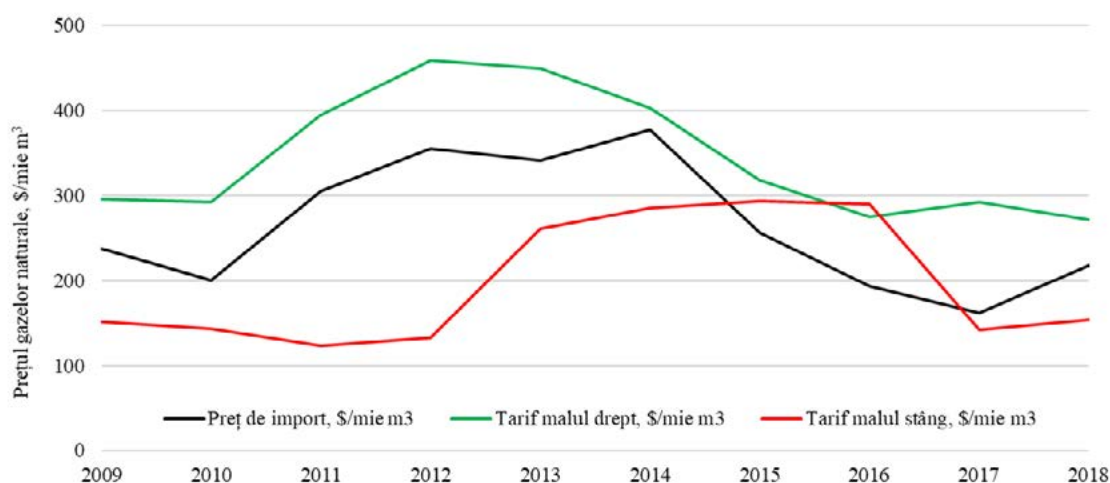

Figura 2. Evoluția prețului de import și a tarifelor la gazele naturale

giei electrice ar putea utiliza, ca măsură provizorie până la lansarea bursei de energie electrică, sistemul electronic online de achiziții MTender.

2. Diversificarea surselor și căilor de import al energiei

Pentru a beneficia pe deplin de căile alternative de livrare a gazelor naturale, care vor oferi și o poziție mai puternică în negocierea noilor contracte de livrare a combustibilului gazos, trebuie să fie implementate proiectele de infrastructură incluse în documentele de politică energetică și planurile de dezvoltare ale operatorilor sistemului de transport în sectorul gazelor naturale și în sectorul electroenergetic.

În ceea ce privește sectorul energiei electrice, în conformitate cu Foaia de parcurs pentru sectorul electroenergetic din Republica Moldova, aprobată prin Hotărârea Guvernului

nr. 409/2015, sunt prevăzute proiecte majore de interconexiune cu sistemul energetic al României, consolidarea rețelei interne de transport, precum și construcția liniilor electrice noi (Figura 3).

Consolidarea liniei electrice aeriene 330 kV Bălți-CHE Dnestrovsc este de o importanță strategică pentru Republica Moldova în condițiile în care această LEA reprezintă singura interconexiune cu sistemul electroenergetic al Ucrainei, având clasa de tensiune foarte înaltă – 330 kV, care nu tranzitează teritoriul necontrolat din partea stângă a râului Nistru.

Recomandări

- Avansarea în implementarea proiectelor mari de infrastructură energetică de interes național, precum gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău și linia aeriană Vulcănești-Chișinău, cu stația back-to-back la Vulcănești necesară pentru conectarea asincronă la sistemul ENTSO-E.
- Consolidarea rețelei interne de transport a gazelor naturale, prin construcția unui tronson nou Ungheni-Bălți. În acest mod, în zona centrală a țării va fi construită rețeaua buclată Ungheni-Chișinău-Șoldănești-Bălți-Ungheni.
- Stocarea gazelor naturale în depozitele subterane din Ucraina prin achiziția gazelor naturale pe timp de vară, când prețurile sunt mici, și extragerea lor în timpul sezonului de încălzire.
- Asigurarea fluxului reversibil de gaze naturale prin gazoductul transbalcanic, în caz de sistare a tranzitului prin Ucraina.
- Asigurarea alternativelor de alimentare energetică pentru consumatorii de pe malul drept al râului Nistru în cazul sistării livrării gazelor naturale din partea CTE Moldovenească, iar SA „Energocom” nu va mai fi în stare să-și onoreze obligațiunile contractuale de furnizare a întregului volum de energie electrică prevăzut în graficele de sarcină.

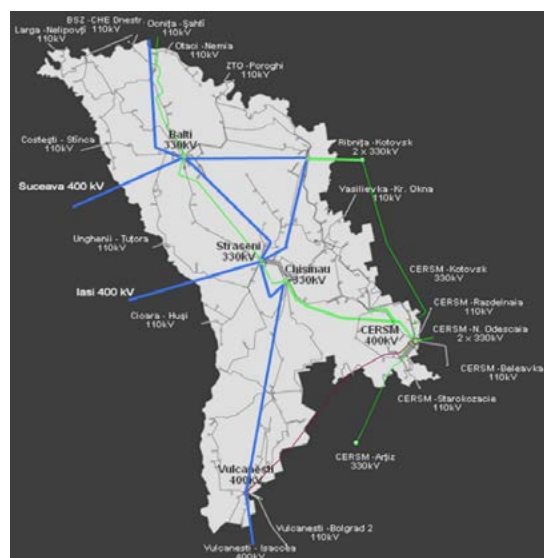

Figura 3. Schema de dezvoltare a rețelelor electrice

3. Integrarea pe piețele energetice regionale

Interconexiunile puternice cu Ucraina, țară care de asemenea este parte contractantă la Tratatul Comunității Energetice, oferă accesul la un portofoliu de generare a surselor de energie electrică cu capacitatea instalată de circa 55 GW. Participarea la o piață transparentă cu un număr mai mare de ofertanți și de cumpărători, care concurează între ei, va conduce spre îmbunătățirea prețurilor la energie electrică, de pe urma cărora vor avea de câștigat consumatorii finali.

Recomandări

- Armonizarea regulilor de funcționare a pieței de energie electrică în conformitate cu acquis-ul comunitar și ulterioara cuplare a piețelor Republicii Moldova și a Ucrainei într-o perspectivă de câțiva ani, ar trebui să reprezinte o prioritate a autorităților moldovene.
- Într-o perspectivă de timp mai îndelungată, după ce vor fi construite interconexiunile electroenergetice cu România, va fi posibilă cuplarea și cu piața energetică a României.

4. Implementarea proiectelor de eficiență energetică și surse regenerabile de energie

În situația Republicii Moldova implementarea proiectelor de eficiență energetică și valorificare a surselor de energie regenerabilă contribuie la diminuarea gradului de dependență energetică a țării, precum și reprezintă aportul național pentru combaterea schimbărilor climatice.

Legislația recent aprobată a introdus scheme noi de sprijin a producerilor de energie regenerabilă și instrumente de finanțare a proiectelor de eficiență energetică (Figura 4).

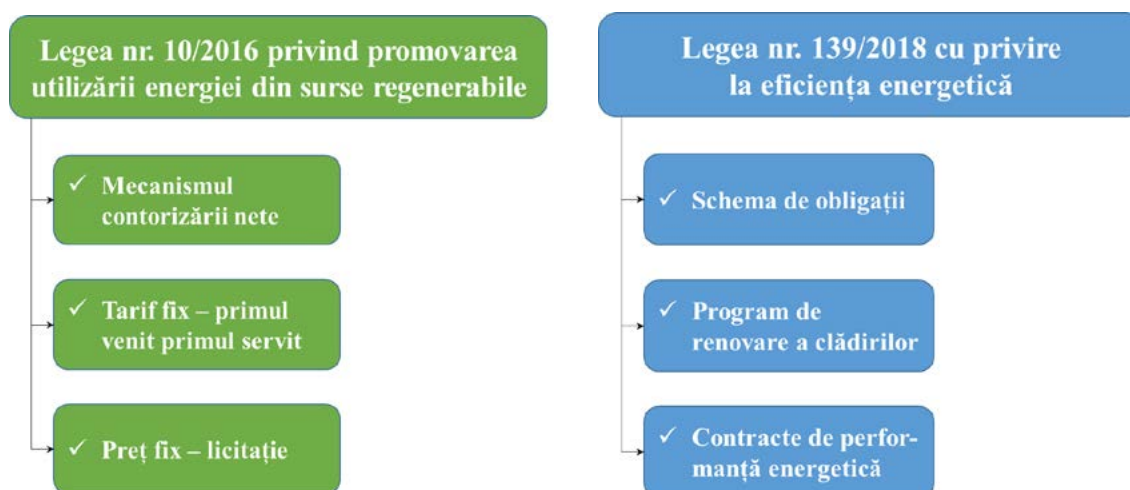

Figura 4. Scheme de sprijin în domeniul energiei regenerabile și eficienței energetice

La momentul actual, din cele trei instrumente financiare puse la dispoziție prin intermediul Legii privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile este aplicat numai mecanismul contorizării nete, destinat consumatorilor mici (prosumatorilor) de energie electrică. Celelalte două instrumente financiare nu vor putea fi puse în aplicare până când Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică nu va aproba valorile tarifelor fixe și prețurile plafon aferente tehnologiilor eligibile aprobate de către Guvern.

Recomandări

- Avansarea în implementarea politicii statului în domeniul energiei din surse regenerabile prin organizarea de către Guvern a licitațiilor pentru capacitățile de generare a energiei electrice, în conformitate cu cotele de capacitate stabilite prin Hotărârea Guvernului nr. 689/2018.

- Dezvoltarea conceptului de autonomie energetică locală ca o continuitate a acțiunii prioritare de facilitare a creării centrelor regionale ecoenergetice, în scopul ridicării gradului de autonomie energetică la nivel local prin utilizarea resurselor energetice regenerabile, prevăzută în Proiectul legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”, inclusiv prin dezvoltarea unui plan de acțiuni și lansarea unor linii de finanțare dedicate.
- Elaborarea și aprobarea Planului național pentru creșterea numărului de clădiri al căror consum de energie este aproape egal cu zero.
- Avansarea în implementarea Proiectului „Eficiență energetică și izolarea termică a clădirilor publice și a blocurilor locative din municipiul Chișinău” finanțat prin intermediul BEI, BERD și E5P, cu un buget de 25 mil. Euro.
- Operaționalizarea schemei de obligații în domeniul eficienței energetice și lansarea prin intermediul Agenției pentru Eficiență Energetică a unor apeluri de propuneri de proiecte destinate aplicanților din sectoarele public și privat.

Concluzii

- CTE Moldovenească produce energie electrică din gaze naturale, pentru consumul căreia achită conform tarifului aprobat în conturile SRL „Tiraspoltransgaz”. Datoria se formează din cauza că SRL „Tiraspoltransgaz” nu transferă în conturile SA „Moldovagaz” costul gazelor naturale livrate în partea stângă a râului Nistru.
- Interconexiunile energetice cu România pe partea de energie electrică și de gaze naturale va deschide calea către rute alternative de asigurare cu energie și astfel va consolida poziția Republicii Moldova în negocierea noilor contracte de livrare a energiei.
- Valorificarea potențialului de eficientizare energetică a sectoarelor economiei naționale ar permite reducerea dependenței energetice externe a Republicii Moldova.
- Valorificarea surselor de energie regenerabilă în conformitate cu cotele maxime de capacitate în domeniul energiei electrice, aprobate de către Guvern ca traiectorie de dezvoltare până în anul 2020, ar contribui la reducerea dependenței energetice a Republicii Moldova.

